

Povijest planinarstva

Sadržaj

- **Planinarstvo u svijetu**

Preteče planinarstva, Prvi usponi s planinarskim motivima,
Osvajanje alpskih vrhova i razdoblje klasičnog alpinizma,
Razdoblje tehničkog alpinizma i prve himalajske ekspedicije,
Alpinizam nakon drugog svjetskog rata

- **Planinarstvo u Hrvatskoj**

Prva istraživanja i usponi, Razvitak organizirane planinarske
djelatnosti, Nakon Drugog svjetskog rata, djelovanje u okviru
Jugoslavije, Planinarstvo u samostalnoj Hrvatskoj

Planinarstvo u svijetu

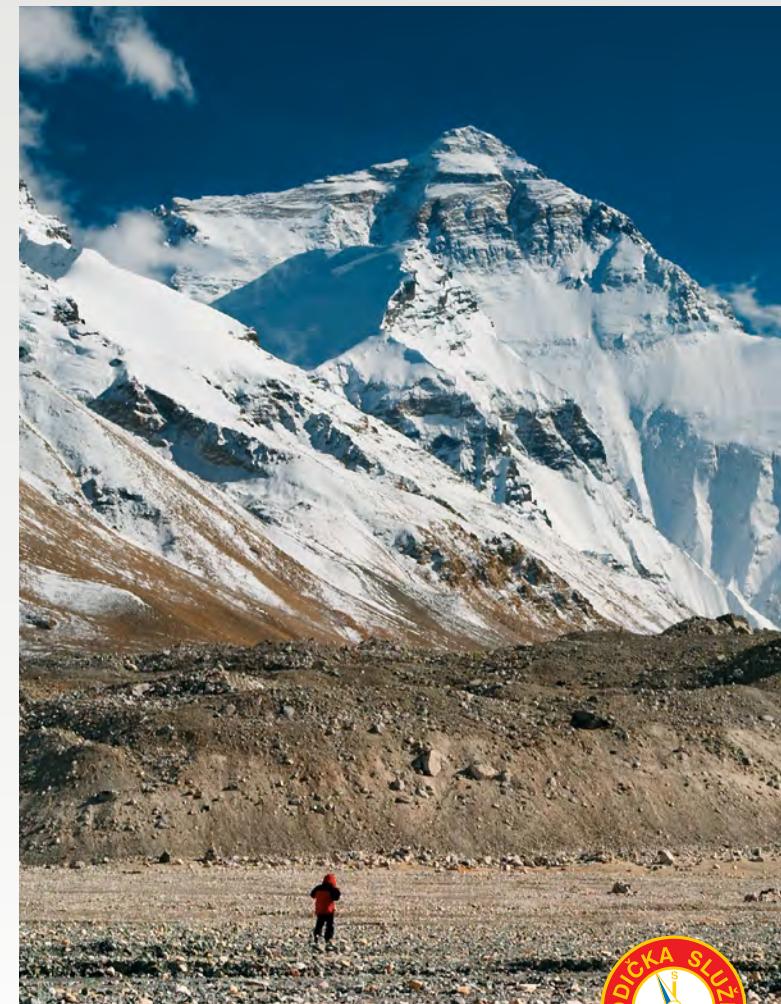
Preteče planinarstva

- Život u špiljama, lov, zaštita, sječa drva, ispaša stoke (egzistencijalni razlozi)
- Ötzi, 3300 g. prije Krista stigao na 3000 m

Preteče planinarstva

- Planine – obitavališta bogova
- Svetе planine: Olimp, Khailas, Chomolungma

Preteče planinarstva

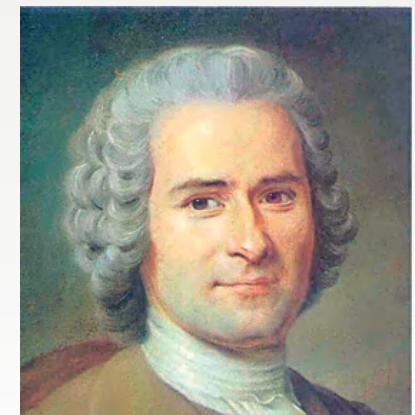
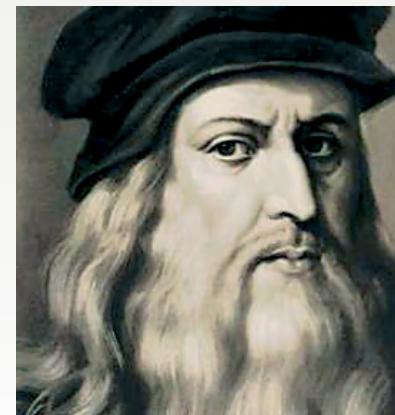
- Hanibalov prelazak preko Alpa u zimu 219./218. prije Krista s vojskom i 37 slonova

Prvi usponi s planinarskim motivima

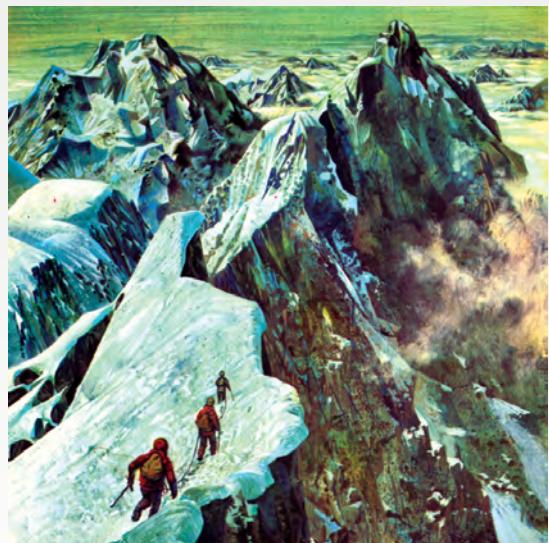
Neki od prvih zabilježenih planinarskih uspona su:

- **Dante Alighieri 1311.**, Prato al Soglio
- **Francesco Petrarca 1336.**, Mont Ventoux (1920 m) u Provansi
- **Leonardo da Vinci 1511.**, Monte Bo (2556 m)
- **Jean Jacques Rousseau u 18. stoljeću** razvio je filozofiju utemeljenu na **»povratku prirodi«** – ta filozofija smatra se izvorištem ideje o planinarstvu

Osvajanje alpskih vrhova i razdoblje klasičnog alpinizma

- Krajem 18. i početkom 19. st. glavni izazov su dotad neosvojeni najviši vrhovi Alpa

Mont Blanc

- Najviši vrh Alpa savladan **1786.**
- Inicijator uspona: Horace Benedict **de Saussure**
- Uspon ostvarili: Michael Gabriel **Paccard** i Jean Jacques **Balmat**

Počeci organiziranog planinarstva

- **Početkom 19. st.** ispenjana je većina visokih alpskih vrhova:
1800. Grossglockner; 1804. Ortler; 1812. Jungfrau; 1821.
Monte Rosa itd.

- **1821.** u Chamonix,
osnovana prva vodička
organizacija - **La
Compagnie des Guides**
- **1857.** osnovana
prva planinarska
udruga: **Alpine Club**
u Londonu

Matterhorn – uspjeh i tragedija

- **Uspon na Matterhorn 1865.** – utrka Whimpera i Carrela završava tragično, završetak doba klasičnog alpinizma

Razdoblje tehničkog alpinizma

- **Početkom 20. stoljeća**

razvitak penjačkih pomagala,
novi penjački zahvati i vještine
koje omogućavaju svladavanje
teških detalja stijene

- **Prvi svjetski rat**

zaustavlja razvitak alpinizma –
u Alpama najkrvavije bitke

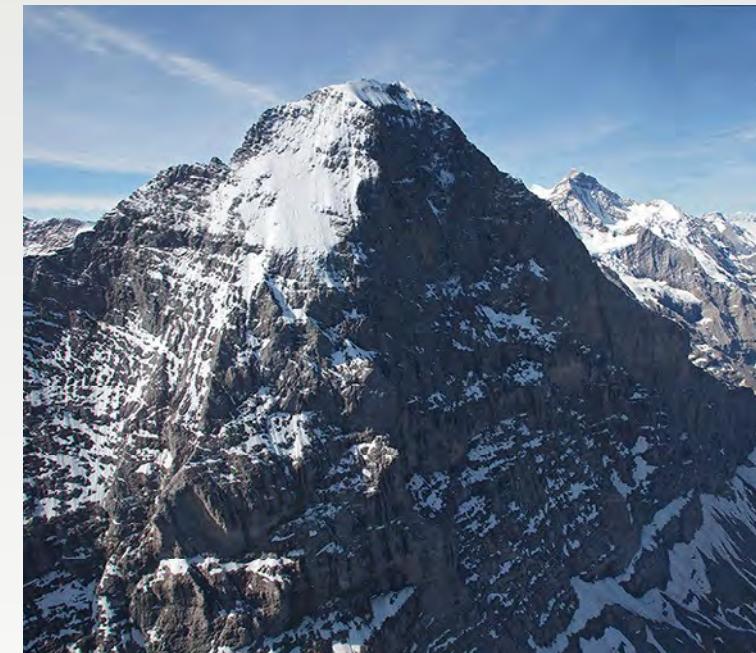
- **Nakon rata**

umjesto njemačkih alpinista
u prvi plan dolaze talijanski,
francuski i švicarski alpinisti

Između dva svjetska rata

- **Asocijacija slavenskih turističkih društava 1925.**
 - osnivači društva iz Češke, Poljske, Bugarske i Jugoslavije – preteča UIAA
- Zadnja »**tri velika alpska problema**« ispenjana 1931. i 1938.

sjeverne stijene Matterhorna, Grand Jorasses-a i Eigera

Himalajske ekspedicije i zimski alpinizam

- Sljedeći izazov: **osvajanje vrhova Himalaje.**
Godine 1924. Malory i Irvine na 8600 m na Everestu
- Svi pokušaji uspona na vrhove više od 8000 m prije Drugog svjetskog rata – neuspješni
- Uoči Drugog svjetskog rata – zamah **zimskog alpinizma.**
Najteži alpske stijene ispenjane i u zimskim uvjetima

Alpinizam nakon Drugog svjetskog rata

- **Annapurna (8078 m)** – prvi savladani osamtisućnjak:
1950. Maurice Herzog i Louis Lachenal
- Doseg vrha – dugo osporavan

■ Everest 1953.

- **Mount Everest** (8848 m): na vrh stižu **29. 5. 1953.** Novozelandjanin **Edmound Hillary** i Sherpa **Tensing Norgay**, članovi britanske ekspedicije
- Mount Everest – drugi osvojeni osamtisućnjak

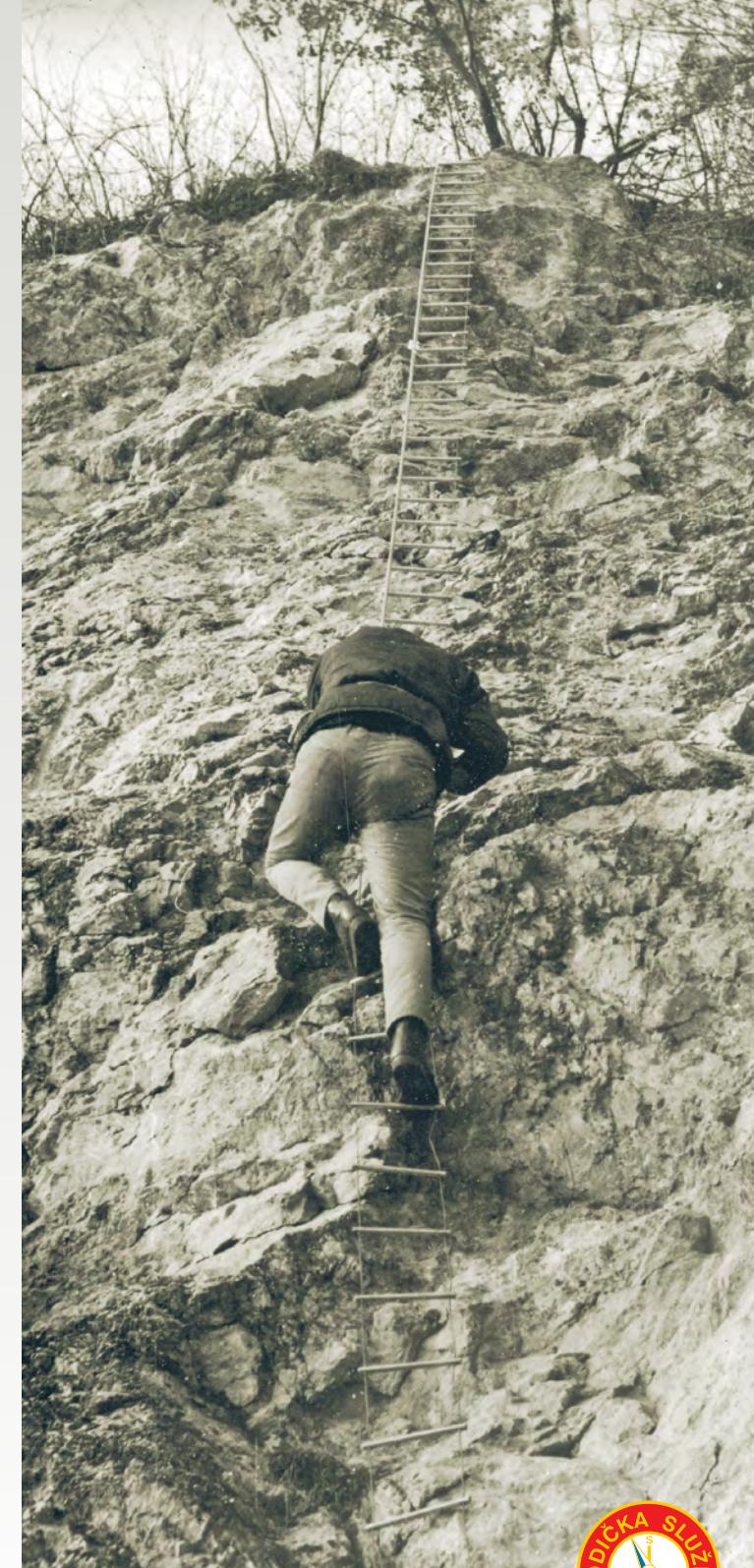
Vrhunski dosezi alpinizma

- Do 1964. **savladano svih 14 osamtisućnjaka**
- Usponima u Alpama i Himalaji ističe se Talijan **Walter Bonatti**:
*Petit Dru 1955 – solo uspon,
sjeverna stijena Matterhorna
1965. – zimski solo uspon i dr.*
- U SAD-u se razvija tehničko penjanje: Yosemite – El Capitan

Kriza tehničkog alpinizma

- Učestala uporaba tehničkih pomagala izaziva **rasprave o etici u penjanju**. Većina penjača postupno se opredjeljuje za **slobodno penjanje**
- Alpinizam postupno dobiva nove **ekstremne oblike**: penjanje direttissima, zimski usponi, solo usponi, usponi bez upotrebe kisika, sve češći usponi u nepristupačnijim krajevima svijeta i u ekstremnim uvjetima

Suvremeno doba

- Krajem 20. stoljeća u okviru planinarske udruge razvija se novi sport – **sportsko penjanje**
- Omasovljjenje i sve veća popularnost planinarenja
- Razvoj turističke infrastrukture u planinama – planinski turizam

Hrvatsko planinarstvo

Prva planinarska knjiga na svijetu

- **Planine Petra Zoranića**,
prvi hrvatski roman i ujedno
prva planinarska knjiga na
svijetu – napisana 1536.

■ Prvi penjački podvig

- **Dragojava Jarnević 1843. u stjeni Okića –**
prvi poznati penjački uspon

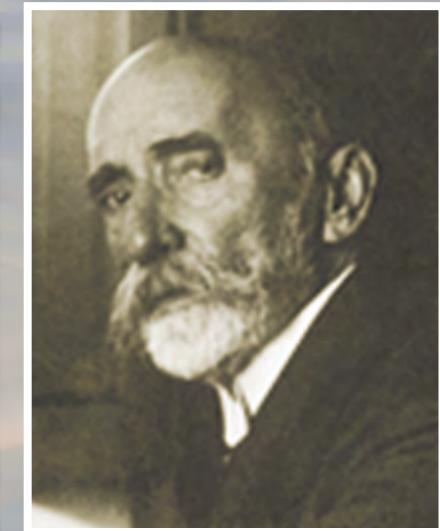
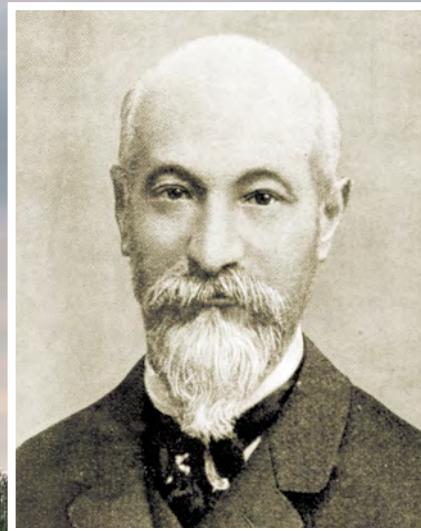
Poznati u planinama

- Saski kralj **Friedrich August II.** 1838. i 1845. obilazi hrvatske planine. S njim ide i pukovnik Josip Jelačić
- Austrijski prijestolonasljenik **Rudolf II** 1887. posjećuje Televrin na Osoršćici na otoku Lošinju

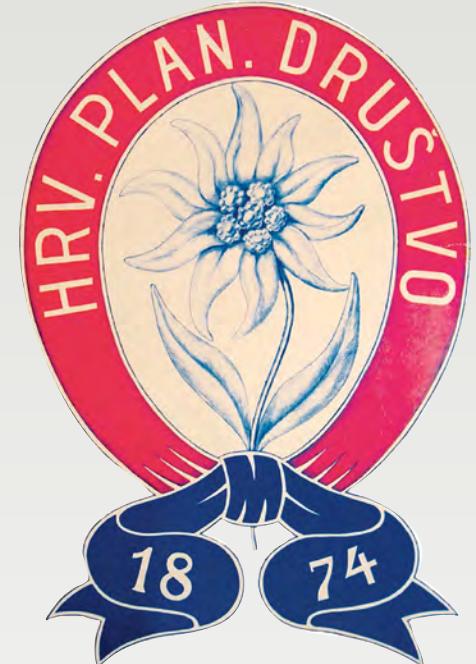
Susret u Ogulinu 1874.

- Johannes Frischauf iz Graza
- Bude Budislavljević
- Vladimir Mažuranić

Osnutak HPD-a

- **1874.** u Zagrebu osnovano **Hrvatsko planinsko društvo (HPD)**
- Hrvati – deveti narod svijeta s planinarskom organizacijom
- **Prva lazna HPD-a** 17. 5. 1875. na Oštrc i Plešivici – sudjelovalo 12 članova, usput izvedena razna istraživanja

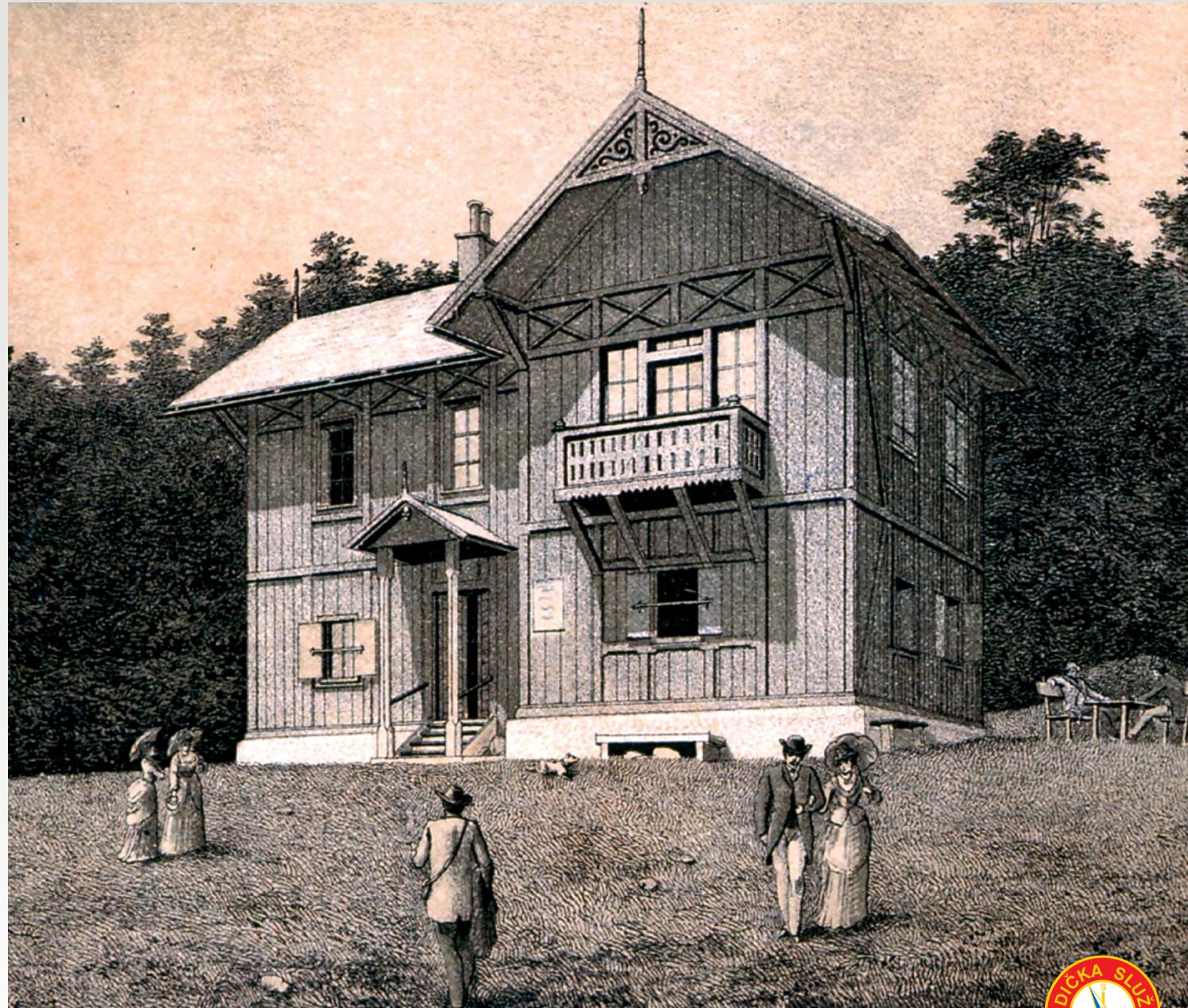
Istraživačka misija HPD-a

- HPD u početku djeluje na znanstvenim motivima
- Članovi su ugledni prirodoslovci i članovi Akademije, čija je misija bila proučavanje planinskih krajeva Hrvatske

■ Prva planinarska kuća

- **Gradska kuća**
na Sljemenu,
uređena
1878. – prva
planinarska kuća
u jugoistočnoj
Europi
- 1925. nazvana
Tomislavov dom

Sljemenska piramida

- Najstariji objekt koji i danas služi planinarima
- Podignut je 1889. na Sljemenu
- Pri izgradnji sljemenskog odašiljača 1960. preseljen na Japetić

Hrvatski planinar

- Izlazi od 1. 6. 1898.
- Prvi urednik: prirodoslovac
Dragutin Hirc

Br. 1.

U Zagrebu, 1. lipnja 1898.

God. I.

HRVATSKI PLANINAR

Viestnik „Hrvatskoga planinarskoga društva“ u Zagrebu.

„Hrvatski Planinar.“

U glavnoj skupštini planinarskoga društva, koja je obdržavana 23. travnja t. g., iznio je sveučilištni profesor dr. Marković u ime odbora više rezolucija, koje sve smjeraju na veći procvat družvenog prosvjetnog rada, a u spomen jubileja prevedroga našega vladara i kralja Franje Josipa I.

Za tu uzvišenu spomen najznačajnija je ona rezolucija, koja na temelju §. 1. družvenih pravila preporuča, da se izdaje družveno glasilo. U sjednici od 4. svibnja t. g. odlučio je upravni odbor, da se od 1. lipnja ima izdavati mjesecnik »Hrvatski Planinar«, koji će pobudjivati mar za hrvatsko planinarstvo i njegove svrhe.

I evo »Hrvatskoga Planinara«, koji u čednom ruhu pozdravlja hrvatski narod i bratsku pružu ruku »Planinskom Vestniku«, glasilu pobratimskoga »Slovenskega planinskega društva« koji izlazi već četvrtu godinu u bieloj Ljubljani.

Prema svrsi društva (§. 1. druž. pravila) donašati će »Hrvatski Planinar« opise naših gora i planina; opisivati lazne na visoke bregove i vrhove, a naročito izticati vidike i po tome upozorivati na krasotu naše drage domovine.

»Hrvatski Planinar« će upoznavati svoje čitaće sa svime, što je u gorama znamenita, on će opisivati vrela obična, vrela na prestanke, pak potoke, potociće, rieke i jezera. »Hrvatski Planinar« će upozorivati na znamenite kukove, litice, grebene, oštice, na ponikve, provalije, propasti, bezdnu, jezerine, drage, dražke, luke i plane. »Hrvatski planinar« se neće zaustaviti na površini gore i planine, već će zirnuti i u njezinu utrobu, opisujući šipile sa sigom, šipile-ledenice i snježnice.

Iz ustiju našega gorštaka prikupljati će »Hrvatski Planinar« nazive prirodopisne, hydro- i orografske; on će pomoći svojih suradnika izpravljati krive nazive na gorama i planinama i tako prikupljati zdravu i jedru hranu domaćemu geografu.

»Hrvatski Planinar« izcat će i meteorološke prilike naših gora i planina, koliko mu to bude moguće, on će pomoći družvenih podružnica posvetiti osobitu pažnju tjelesnomu ustroju hrvatskoga gorštaka.

VODIČKA SLUŽBA HPS

Hrvatski Planinar.

VODIČKA SLUŽBA HPS

Vodiči i istraživači

- **1899.** lugar Jakob Mihelčić iz Begova
Razdolja vodi Dragutina Hirca po Velikoj
Kapeli – **prvi planinarski vodič**

- **1904.** prvi tiskani vodič:
Vodič u goru zagrebačku
Vjekoslava Novotnija

- Početkom 20. stoljeća **planinari prirodoslovci** intenzivno istražuju dinarske planine, naročito Velebit.

*Ljudevit Rossi, Dragutin Hirc, Vjekoslav Novotni, Mijo Kišpatić,
Fran Tućan, Josip Poljak, Miroslav Hirtz, Ivo Horvat...*

Gradjanstvo umjesto prirodoslovaca

- U prvoj polovici 20. stoljeća vodeću ulogu u HPD-u postupno preuzima **bogato građanstvo** – sve je manje prirodoslovaca s istraživačkim motivima
 - grof Miroslav Kulmer – 29 godina predsjednik HPD-a
 - Uz središnjicu HPD-a u Zagrebu, u mnogim gradovima razvijaju se **podružnice**

Zlatno doba HPD-a

- Zlatno doba HPD-a – razdoblje predsjednika **Ivana Krajačića**, oko 1930.
- sagrađen zavižanski dom (»Krajačeva kuća«)
- izdan **Vodič po Velebitu** dr. Josipa Poljaka
- sagrađena **Premužičeva staza**
- proglašeni **prvi nacionalni parkovi**

Alpinizam prije Drugog svjetskog rata

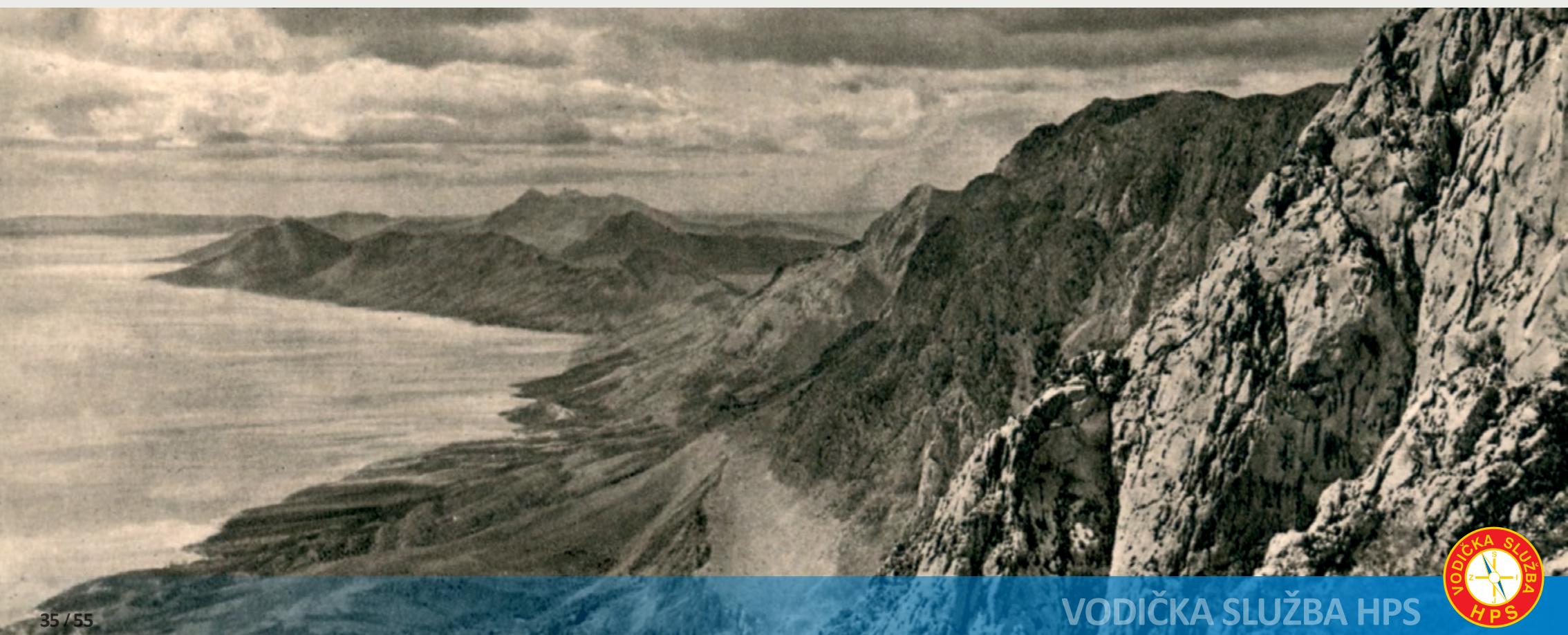

- **Alpinistička sekcija HPD-a osnovana je 1935.**, a glavna pozornost bila je usmjerena na Klek.
- Vodeći penjači:
Zvonimir Badovinac, Dragutin Brahm, Marijan Dragman, Slavko Brezovečki i drugi.
- **Dragutin Brahm** 1938.
pogiba u stijeni Anića kuka
(Brahmov smjer)

Planinarstvo u Dalmaciji

- Vodeća ličnost: **Umberto Giometta**
- HPD-ova podružnica u Splitu: rad s mladima, izgradnja kuća, označavanje putova, speleološka aktivnost

Planinarstvo izvan HPD-a

- Osim u HPD-u planinarstvo se razvija i u okviru HTK **Sljeme**, PD **Runolist** te RD **Prijatelj prirode**. Značajnu ulogu imali su **Liburnia** u Zadru te **Club Alpino Fiumano** (CAF) u Rijeci.
- **Dušan Jakšić i Franjo Draženović** 1930. – prvi Hrvati na Mont Blancu i Matterhornu
- **Tibor Sekelj** 1944. penje se na Aconcagu – prvi uspon na šesttisućnjak

Nakon Drugog svj. svjetskog rata

1945. zabranjeno djelovanje planinarskih društava –
planinari djeluju u sekcijama **fiskulturnih društava**

Nakon Drugog svjetskog rata

1948. osnovan PD Zagreb
(danas HPD »Zagreb-Matica«)

1949. osnovan Planinarski savez Hrvatske

1950. osnovana Gorska služba spašavanja PSH

1953. PSH primljen u UIAA, ali je odluka na traženje PSJ-a povučena

Razvitak planinarstva u širinu

- **Kontinuiran porast članstva**
- **Planine su sve pristupačnije** zbog izgradnje cesta, planinarskih kuća te uređenja planinarskih putova
- Razvijaju se **alpinizam, speleologija** i druge djelatnosti.

- Organizirani desetci **ekspedicija** u sva svjetska velegorja, na najviše vrhove svijeta i pojedinih kontinenata, zahtjevna speleološka istraživanja, ekološke akcije i drugo.

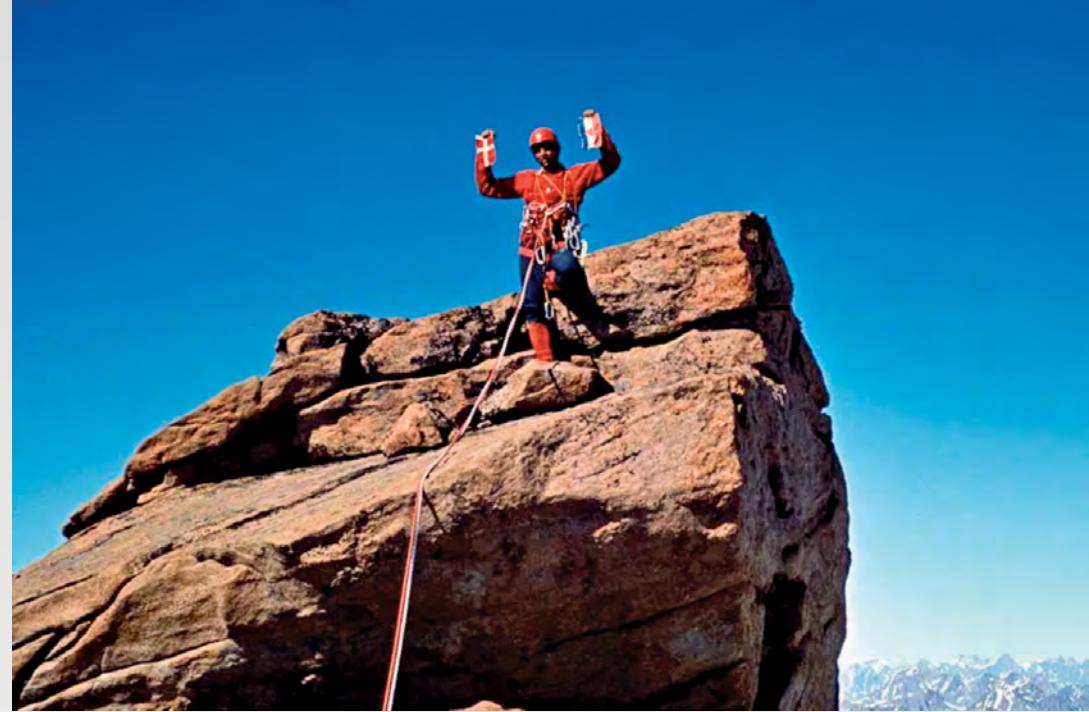
■ 100. obljetnica planinarstva 1974.

- obilježena sletom na Platku, skupštinom UIAA u Delnicama, izdavanjem knjige o povijesti planinarstva i vodiča Po planinama Hrvatske i drugim akcijama
- Uoči proslave na Kavkazu poginula četvorica alpinista

Penjački dosezi

- Prva hrvatska ekspedicija 1971. na Grenland pod vodstvom Jerka Kirigina.
- Alpinistički smjer **Brid Kлина u Aniča kuku 1973.** sedmodnevnim usponom savladavaju Borislav Aleraj i Marijan Čepelak

Stipe Božić

najuspješniji hrvatski alpinist:

- usponi na vrhove svih kontinenata
- uspon na tri najviša himalajska vrha
- dvaput na vrhu Mount Everesta (1979. i 1989.)
- snimio niz dokumentarnih filmova te napisao nekoliko knjiga
- gorski spašavatelj

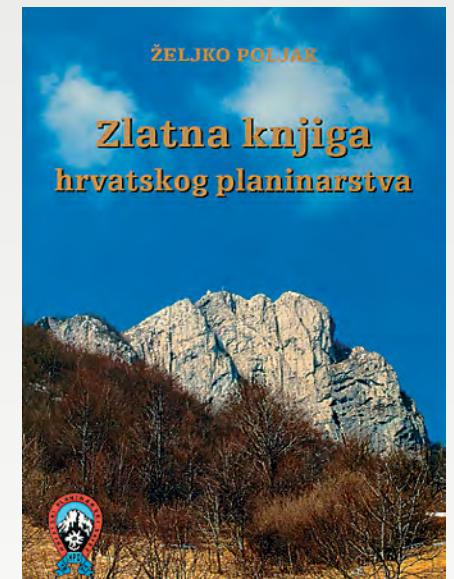
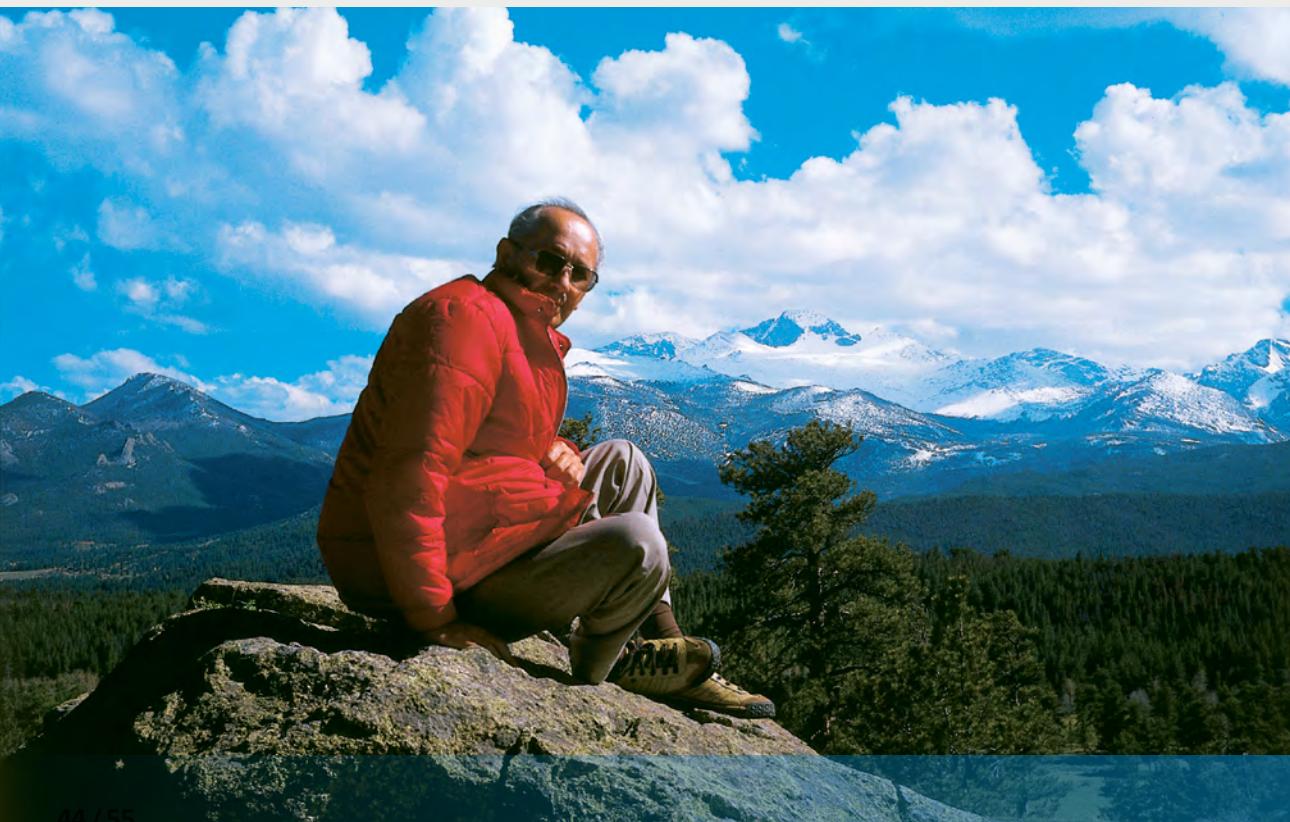
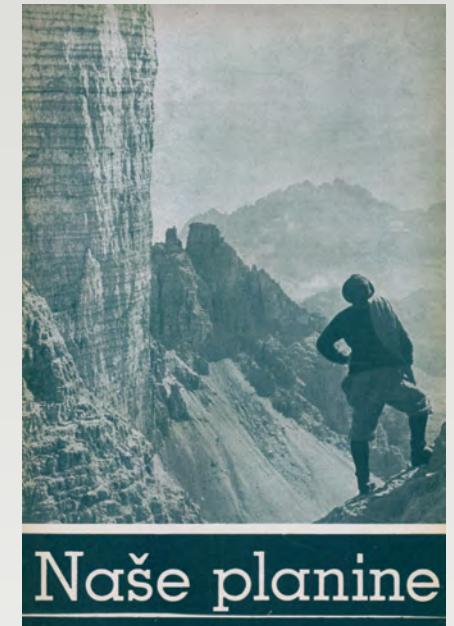
Darko Berljak

- istaknuo se vođenjem himalajskih ekspedicija
- predsjednik HPS-a, 27 godina glavni tajnik HPS-a, tajnik HGSS-a
- autor četiri knjige

Željko Poljak

- istaknuo se pisanjem i uređivanjem brojnih knjiga i vodiča te uređivanjem časopisa Hrvatski planinar

Sportsko penjanje

**u Hrvatskoj započinje
istodobno kada i
drugdje u svijetu**

- 1986. na Marjanu svjetsko prvenstvo
- 1991. Ivica Piljić – prvi predsjednik sp. penjačke komisije UIAA
- 2016. Borna Čujić – svjetski juniorski prvak
- 2020. olimpijski sport, izdvajanje iz HPS-a

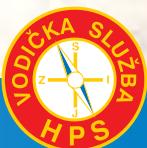
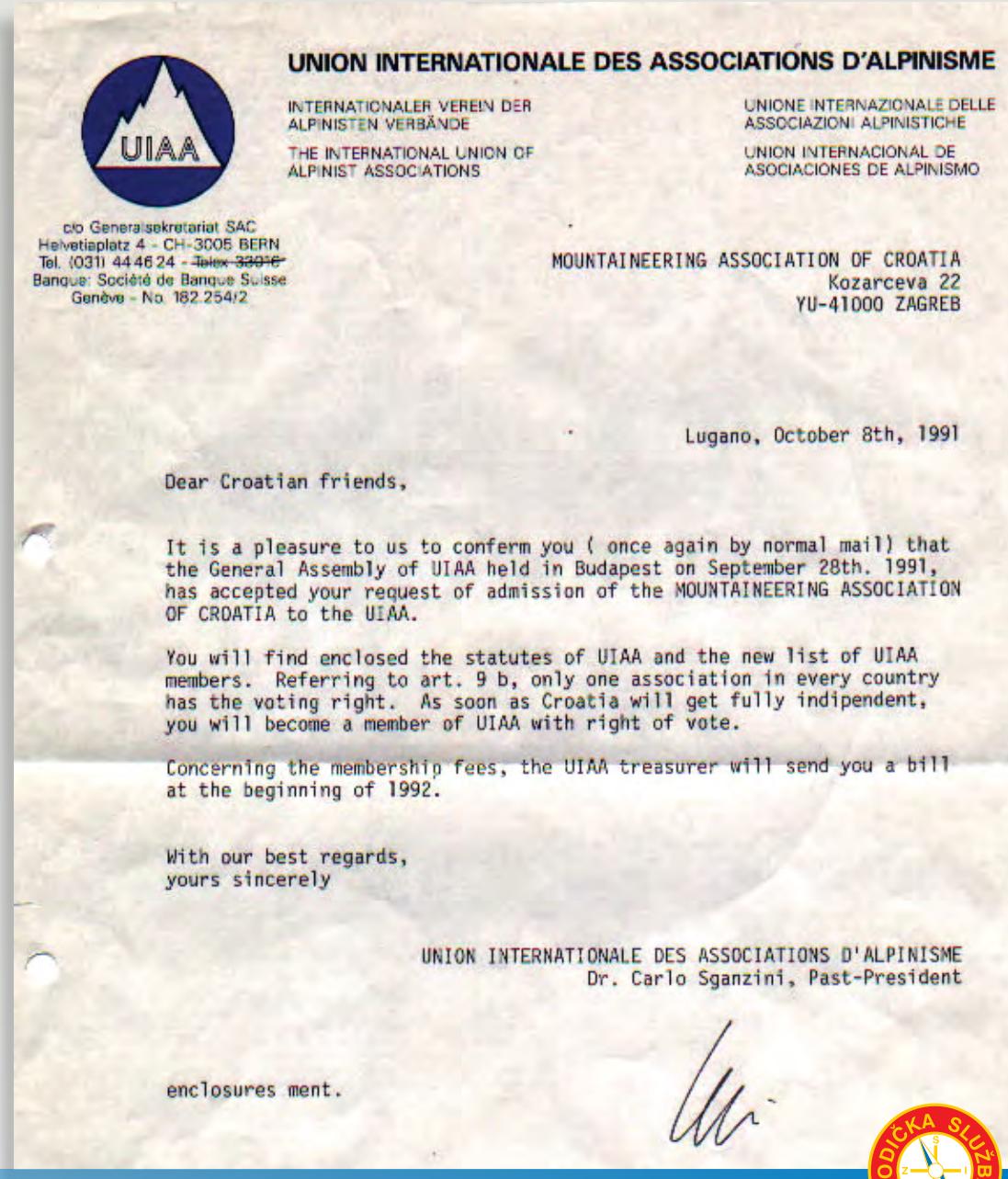
Speleologija

- Dinarski krš – idealan prostor za speleološka istraživanja
- Prodiranjem u nove podzemne prostore postignuti su **vrhunski svjetski dosezi**

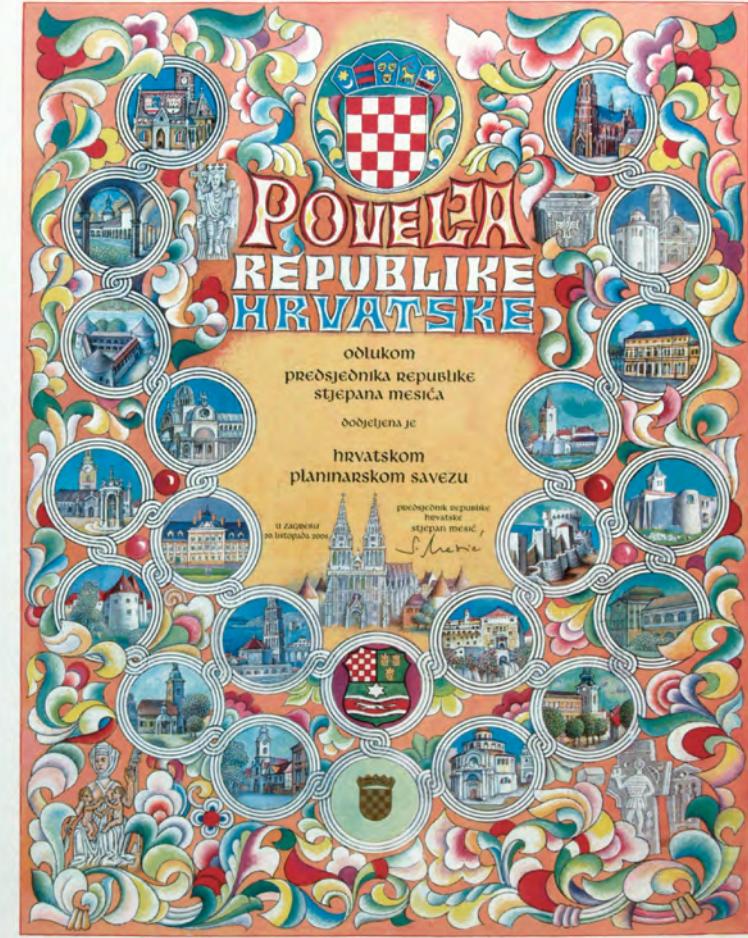
Planinarstvo u samostalnoj Hrvatskoj

- 1991. osamostaljenje PSH-a/HPS-a od PSJ
- 1991. **HPS primljen u UIAA** – prvi hrvatski sportski savez u članstvu neke međunarodne asocijacije
- Planinari daju **doprinos u Domovinskom ratu** – Velebit i Dinara

Podrška javnosti

- Nakon Domovinskog rata počinje **rast broja planinarskih udruga i članstva.**
- Planinarstvo doživljava pad motiviranosti za volonterski rad, ali i **sve veće razumijevanje i podršku javnosti.**
- HPS 2009. prima **Povelju RH** – najviše državno priznanje koje može primiti neka udruga u Hrvatskoj.

Hrvatska gorska služba spašavanja

- HGSS se osnažuje i preuzima nove zadaće kao javna služba za spašavanje na teško pristupačnim terenima

Speleološki uspjesi

- istraživanje Lukine jame i drugih dubokih jama na Velebitu, ronjenje u podzemnim jezerima

- istraživanje
**jamskog
sustava Crnopac**
na Velebitu –
više od 62 km

- Robert Erhardt i Darko Bakšić
spuštaju se 2009. preko
2000 m u jami Voronji u Gruziji

Himalajske ekspedicije

- U više od **30 hrvatskih himalajskih ekspedicija** izvedeni su uspješni usponi na najviše vrhove svijeta

- Uspjesi hrvatskih ženskih ekspedicija na **Cho Oyu 2007.** i na **Everest 2009.** nagrađeni najvišim javnim nagradama i priznanjima
- Vrhunac postiže ženska ekspedicija na Everest 2009. – na vrh stigle **Darija i Iris Bostjančić te Milena Šijan i Ena Vrbek**

Everest 2009.

Novije vrijeme

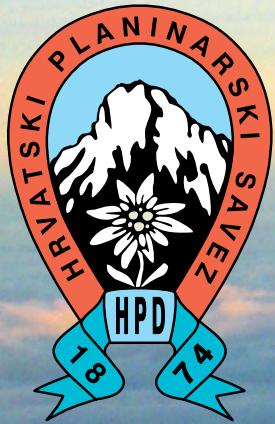
- Bogata povijest našeg planinarstva prikazana je 2014. u monografiji **Hrvatsko planinarstvo u 1000 slika**
- Posljednjih godina **raste brojnost članstva** a postignuto je bolje uvažavanje planinarstva i značajniji iskoraci kroz ulaganja u planinarsku infrastrukuru - projekt **Sigurna i održiva planinarska infrastruktura** i drugo.

1874 - 2024

150
**GODINA ORGANIZIRANOG
PLANINARSTVA U HRVATSKOJ**

Hvala na pažnji!

Priredio: Alan Čaplar
© Hrvatski planinarski savez 2024.

VODIČKA SLUŽBA HPS

VODIČKA SLUŽBA HPS

